

УДК 004.738.5:655.56(477)



Марина Женченко,
доцент та редагування
Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка

Цифрова дистрибуція на книжковому ринку України

У статті визначено та охарактеризовано основні моделі цифрової дистрибуції на книжковому ринку України, описано формати представлення цифрового контенту залежно від обраної моделі дистрибуції. Доведено, що для українського книжкового ринку характерне явище бізнес-конвергенції, коли створення контентних майданчиків для продажу електронних версій книг стає способом отримання "додаткової вартості" для компаній-виробників рідерів, операторів мобільного зв'язку тощо.

Ключові слова: бізнес-конвергенція, книжковий ринок, модель "інтернет-книгарня", модель "електронна бібліотека", цифрова дистрибуція, цифровий контент.

В умовах активного розвитку цифрових технологій видавництва все більше розуміють, що електронні книги є дієвим засобом диверсифікації діяльності та розширення потенційної читачької аудиторії. Компанія Lulu Enterprises, яка надає послуги з видання електронних книг для самвидавських клієнтів, встановила, що збільшення продажу електронних книг викликає пошавлення продажів друкованої продукції, адже той, хто прочитав видання в електронному форматі рекомендує його читачу без електронної читанки¹, останній придбає друковане видання [8].

Легальний цифровий книжковий ринок України є досить "молодим" і почав активно формуватися у 2007—2008 роках разом із появою в Україні підприємства ТОВ "Видавництво "Мост-Паблішинг" (нині — реорганізовано), яке забезпечувало постачання і продаж пристроїв для читання електронних книг компанії "PocketBook" [1, с. 27].

Отже, стрімке зростання ринку електронних читанок зумовило необхідність трансформації традиційної системи книгорозповсюдження та сприяло виникненню в її структурі нової для українських видавничих реалій системи цифрової дистрибуції, яка забезпечує розповсюдження легального електронного контенту інтернет-каналами та є для видавництва не лише додатковим способом отримання прибутку, а й джерелом вивчення читачького попиту і засобом освоєння нових ринків збуту видавничої продукції.

Проблема цифрової дистрибуції на книжковому ринку України, на жаль, залишалася поза увагою дослідників видавничої справи. Ми можемо знайти лише коротку інформацію про агрегаторів цифрового книжкового контенту у виданнях, присвячених дослідженню видавничого ринку України [1, 5] або запровадженню електронних книг у практику бібліотечної діяльності [2]. Вивчення ж цифрової дистрибуції як явища нового цифрового світу стосувалися переважно сфери ігрової індустрії, що й зумовлює актуальність дослідження особливостей формування та розвитку системи цифрової дистрибуції на українському книжковому ринку.

Мета публікації передбачає розв'язання таких завдань:

- визначити та описати основні моделі цифрової дистрибуції на книжковому ринку України;
- охарактеризувати формати представлення цифрового контенту залежно від обраної моделі дистрибуції;
- проаналізувати активність використання українськими видавцями різних моделей, форм цифрової дистрибуції та спрогнозувати перспективи її подальшого розвитку на українському книжковому ринку.

На сучасному цифровому ринку України використовують як звичну для розповсюдження друкованих видань модель "інтернет-книгарня", що передбачає продаж цифрового контенту, так і нову, можливу тільки у цифрових умовах, модель "електронна бібліотека", за якої читач купує лише доступ до контенту на певний період (до окремих електронних видань або пакету книг).

Модель "інтернет-книгарня" традиційно є найпоширенішою та реалізується через прямий продаж або за допомогою посередників.

Прямий продаж цифрового контенту використовують лише два українські видавництва, які мають широкую читачьку аудиторію та значні економічні можливості — "Клуб сімейного дозвілля" і "Ранок". При цьому, якщо "Клуб сімейного дозвілля" цифрову дистрибуцію здійснює без створення окремої інтернет-книгарні, пропонуючи на сайті видавництва (www.bookclub.ua), паралельно з друкованою видавничою продукцією й електронні книги у різноманітних незахищених форматах (EPUB, FB2, PDF, RTF, TXT), то видавництво "Ранок" продає електронні книги у спеціально створеній інтернет-крамниці E-RANOK (e-ranok.com.ua). Проект "Електронні книги та диски видавництва "Ранок" розпочав активно діяти на початку 2010 р. Його видання представлені у форматі PDF, що надає потенційним покупцям можливість читати електронну книгу як на персональному комп'ютері чи ноутбуді в операційній системі Windows або Mac OS, так і на мобільних пристроях і телефонах, КПК у системах Symbian, Windows Mobile або Palm OS, електронних читанках.

Поява перших посередників у системі цифрової дистрибуції пов'язана із компанією PocketBook Global, яка у 2008 р. за прикладом Amazon.com та Apple створила інтернет-магазин Bookland.net.ua, де можна було придбати ліцензійні книги та журнали українських та російських видавництв.

¹ Тут і далі на позначення пристроїв для читання е-книг використовуватимемо запропонований Т. Ярошенко термін "електронна читанка".

4 жовтня 2011 р. під час міжнародного фестивалю електронного контенту Content Fest 0.1 Kyiv, організованого PocketBook International, було офіційно анонсовано багатомовну та мультимедійну онлайн-крамницю, а також платформу для доставляння електронного контенту Store.Obreey.com. За інформацією, розміщеною на сторінці Obreey Store Вікіпедії (http://uk.wikipedia.org/wiki/Obreey_Store), зазначено, ще наприкінці 2012 року Obreey Store замінив Bookland — попереднього контент-майданчика для пристроїв PocketBook, проте й на сьогодні читачі можуть користуватися обома крамницями на свій вибір.

Як засвідчив порівняльний аналіз, цифровий контент українських видавництв на порталах Bookland.net.ua та Store.Obreey.com майже ідентичний, відрізнятися можуть лише окремі формати представлення електронних версій видань. Отже, Store.Obreey.com фактично є поліпшеною за функціональністю та кількістю контенту версією Bookland.net.ua. Серед новацій Store.Obreey.com варто згадати мультимовність цифрового контенту інтерфейсу: якщо Bookland.net.ua має дві версії мови інтерфейсу — українська та російська — та пропонує електронні книги переважно українських та російських видавців, то на Obreey Store можна придбати книги зарубіжних видавців англійською, іспанською, італій-

ською, китайською, німецькою, турецькою, французькою, чеською мовами. Інтерфейс сайту також доступний англійською, німецькою, російською, українською, французькою та чеською мовами.

Store.Obreey.com у першу чергу був створений для обслуговування користувачів пристроїв PocketBook. Однак, завдяки тому, що багатомовним контентом можна користуватися на мобільних та стаціонарних операційних системах (Android, iOS, Mac або Windows), на сьогодні це найбільша мультиплатформна онлайн-крамниця цифрового контенту в Україні.

Аналіз контенту онлайн-крамниці Store.Obreey.com дає змогу стверджувати, що станом на вересень 2013 р., її використовували як майданчик для продажу своєї цифрової продукції 24 українських видавництва, проте лише вісім видавництв — "Ранок", "Навчальна книга — Богдан", "Кондор", "Гімназія", "Фоліо", "Школа", "Країна мрій", "Кальварія" — пропонували читачам понад 50 електронних видань.

Цифровий контент українських видавництв представлений здебільшого навчальними книгами у захищених форматах Adobe DRM або Obreey DRM та художніми виданнями у різноманітних незахищених форматах (див. табл. 1).

Таблиця 1

Результати аналізу цифрового контенту українських видавництв на Store.Obreey.com

Ч.ч.	Назва видавництва	Кількість книг	Формати
1.	Ранок	337	Захищений Adobe DRM
2.	Навчальна книга — Богдан	246	Захищений Adobe DRM
3.	Кондор	126	Захищений Adobe DRM
4.	Гімназія	115	Захищений Adobe DRM
5.	Фоліо	101	EPUB, FB2, MOBI, PDF, RTF
6.	Школа	64	PDF, захищений Adobe DRM
7.	Країна мрій	59	EPUB, FB2, HTML, ISIL, LIT, LRF, MOBI, PDF, RB, RTF, TXT
8.	Кальварія	52	FB2, HTML, LRF, PDF, RB, TXT
9.	Мост Паблішінг	23	Захищений Adobe DRM
10.	Видавництво Старого Лева	21	Захищений Adobe DRM
11.	К.І.С.	21	DOC, EPUB, FB2, PDF
12.	Грані-Т	4	EPUB, MOBI, FB2, PDF
13.	Дуліби	10	Захищений OBREEY DRM
14.	Зелений пес	12	DOC, EPUB, FB2, HTML, LRF, MOBI, PDF, RB, TXT Одна книга — "Щоденник моєї секретарки" братів Капранових — захищений Adobe DRM
15.	Критика	6	EPUB, PDF
16.	Літопис	6	PDF
17.	Лілея-НВ	5	DOC, FB2, HTML, LRF, MOBI, PDF, RB, RTF, TXT
18.	Ніка-центр	5	PDF
19.	Перун	5	Захищений Adobe DRM
20.	Ліра Плюс	2	EPUB, FB2, MOBI, PDF, TXT
21.	Медієвіст	1	Захищений Adobe DRM
22.	Інформаційно-аналітична агенція "Наш час"	1	PDF
23.	Самміт-книга	1	FB2, HTML, LRF, PDF, RB, TXT
24.	Ярославів Вал	1	PDF

Модель "електронна бібліотека" на українському ринку репрезентують:

— онлайн-бібліотека навчальної літератури CulOnline.com.ua ТОВ "Центр учбової літератури";

— електронна бібліотека Store.kassiopeya.com проекту "Кассіопея: сузір'я книжок", який ініціювали Українська асоціація видавців та книгорозповсюджувачів, громадська організація "Електронна бібліотека України", Українська бібліотечна асоціація та Національний університет "Киево-Могилянська академія";

— електронна бібліотека "Магазин розумного контенту" (<http://www.smart.kyivstar.ua/>) від компанії "Київстар".

Онлайн-бібліотека навчальної літератури CulOnline.com.ua — єдиний приклад прямого продажу видавничої продукції у моделі "електронна бібліотека", оскільки вона створена видавництвом "Центр учбової літератури", яке надає власні книги у користування через веб-інтерфейс на умовах платного доступу до пакета книг. Сплативши його вартість користувач протягом передплатного періоду отримує книги, які входять до оплаченого па-

кету, а також ті, які надруковані протягом періоду передплати та додані в пакет, і має можливість копіювати частково фрагменти тексту.

Пакет містить близько 700 книг і постійно поповнюється новинками, які виходять у видавництві (близько 15—20 на місяць). Можна замовити й книги лише окремих тематичних груп — "Фінанси", "Економіка", "Менеджмент", "Маркетинг", "Правова література", "Гуманітарні науки", "Природничі та технічні науки".

Проект "Store.kassiopeya.com — віртуальна книжкова полиця електронних книг" функціонує з 2011 р. як частина інтернет-платформи "Кассіопея — сузір'я українських книжок". Це повномасштабна бібліотека електронних книг, що уможливило їхнє читання як онлайн, так і офлайн без підключення до Інтернету, робити закладки та здійснювати повнотекстовий пошук інформації за допомогою спеціально розробленої програми "Kassiopeya Reader", що забезпечує повноцінний захист цифрового контенту.

Станом на вересень 2013 р., тільки незначна кількість українських видавців (18) використовували цей проект для реалізації цифрового контенту. Кількість представлених електронних книжок також невисока (лише п'ять видавництв пропонує понад десять книг) (див. табл. 2). Проте можливість розпочати продаж книг на власному сайті, блозі, чи письменницькій сторінці на Facebook та мати повний творчий контроль над рекламою, просуванням та продажем книжок, отримуючи 70% прибутку від продажу, привабляла до електронної бібліотеки багатьох авторів, які самостійно реалізують електронні версії своїх видань. Так, на Store.kassiopeya.com можна придбати книги А. Кокотюхи, І. Корсака, В. Набокова.

Таблиця 2

Результати аналізу цифрового контенту українських видавництв на Store.kassiopeya.com

Ч. ч.	Назва видавництва	Кількість книг
1	Клуб сімейного дозвілля	471
2	Інформаційно-аналітична агенція "Наш час"	38
3	Навчальна книга — Богдан	19
4	Києво-Могилянська академія	13
5	Видавець Вадим Карпенко	11
6	Марія	8
7	Епсілон	7
8	Знання України	7
9	Університетська книга	7
10	ВНУ	6
11	Електронкнига	6
12	Самміт-книга	5
13	Шкільний світ	4
14	"КАССИОПЕЯ — сузір'я українських книжок"	2
15	Фенікс	2
16	К.І.С.	1
16	Просвіта	1
18	Пульсар	1

Отже, Store.kassiopeya.com став фактично єдиним в Україні агрегатором цифрового контенту, який співпрацює не лише з офіційними видавцями, а й безпосередньо з авторами.

Електронна бібліотека "Магазин розумного контенту" від компанії "Київстар", яка стартувала 1 березня 2013 р. на мобільному порталі smart.kyivstar.ua, пропонує електронні версії видань лише абонентам мережі "Київстар". Вартість по-

слуги становить 2,8 грн на тиждень незалежно від обсягу прочитаних книжок. При цьому плата за доступ до книг авторів, твори яких вже стали суспільним надбанням (Т. Шевченко, І. Франко, М. Коцюбинський, Леся Українка та інші) не береться й після запровадження.

Директор з розвитку продуктів і нового бізнесу "Київстар" О. Кіреєв наголошує, що "...поява ресурсу, що пропонує зручний та доступний доступ до класичної та сучасної української та світової літератури та популяризує цивілізоване користування легальним цифровим контентом серед українців, — значний крок у розвитку вітчизняного електронного книговидання..." [7].

Книги аналогічно до Store.kassiopeya.com можна читати за допомогою спеціальної програми-"горталки", проте, лише он-лайн у браузері смартфона, звичайного мобільного телефону, який підтримує GPRS та на якому встановлено інтернет-браузер, або ж з екрана комп'ютера.

Сервіс не надає можливість пошуку книг за видавництвом (а лише за прізвищем автора або жанром книги), проте, вибірковий аналіз контенту мобільного порталу smart.kyivstar.ua засвідчив, що в електронній бібліотеці переважно представлені видання лідерів цифрового книжкового ринку видавництв "Клуб сімейного дозвілля", "Навчальна книга — Богдан", "Кальварія", "Фоліо". Є також окремі книги видавництв "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА", "К.І.С.", "Нора-друк" та "Школа".

Аналіз діяльності та контенту основних представників ринку цифрової дистрибуції книг дає змогу зробити такі висновки:

1. Електронні видання, що реалізуються на українському видавничому ринку, є переважно електронними версіями друкованих, які продаються у придатних для читання на різноманітних пристроях (комп'ютер, електронна читанка (рідер), айфон, планшет тощо) форматах у моделі "інтернет-книгарня" або ж надаються у платний доступ через спеціально розроблене програмне забезпечення у моделі "електронна бібліотека".

2. Для українських видавців характерне недостатнє розуміння того, що мультимедійність є на сьогодні оптимальною формою випуску видавничої продукції. Зважаючи на це, на ринку легального цифрового контенту активно працює лише близько десяти видавництв. Проте найпотужніші з них — "Клуб сімейного дозвілля", "Навчальна книга — Богдан", "Ранок", "Фоліо" — заради розширення кола потенційних покупців водночас використовують різні моделі цифрової дистрибуції.

3. Її перспективною тенденцією на вітчизняному книжковому ринку є своєрідна бізнес-конвергенція, коли створення контентних майданчиків для продажу електронних версій книг стає способом отримання "додаткової вартості" для компаній-виробників електронних читанок (Store.Obreey.com від PocketBook) або ж операторів мобільного зв'язку ("Магазин розумного контенту" від "Київстар").

Список використаних джерел

1. Афонін О. Звіт про результати дослідження видавничого ринку України // UABOOKS.INFO : портал української книжкової індустрії. — К., 2005—2013. — Режим доступу: http://uabooks.info/ua/book_market/analytics/?pid=4135 (дата звернення: 17.08.2013). — Назва з екрана.
2. Електронні книжки та електронні читанки (рідери) в бібліотеці: з чого почати? / уклад.: Пашкова В. С., Ярошенко Т. О.; Укр. бібл. асоц., НПБ України, НБ НаУКМА. — К.: Самміт-Книга, 2013. — 64 с.
3. Оськин А. С мира по нитке: спасите книгу! // PrintWeek.ru : отраслевой инфопортал. — Режим доступу: <http://printweek.ru/2012/08/14/s-miru-po-nitke-spasite-knigu/> (дата обращения: 15.04.2013). — Загл. с экрана.

4. "Ромир": Россия перешла на э-книги // Университетская книга. — 2013. — М. — С. 9.
5. Современное книгоиздательство. Сборник материалов по проекту "Повышение квалификации специалистов издательского дела стран Восточной Европы и Центральной Азии, 2009—2011 гг." / науч. ред. пер. О. С. Ро ; пер. с нем. А. Н. Серегина. — М. : ШКИМБ, 2010. — 313 с.
6. Цифрова дистрибуція та її доля в Україні // Цікаве.інфо. — 26.11.2011. — Режим доступу: <http://tsikave.info/article/2011-11-26/tsyfrovadystrybutsiya-ta-yiyi-dolya-v-ukrayini.html> (дата звернення: 17.08.2013). — Назва з екрана.
7. "Київстар" популяризує мобільне читання та відкриває вільний доступ до електронної бібліотеки // Київстар : офіц. сайт. — Режим доступу: http://www.kyivstar.ua/kr/press_center_new/news/?id=32544 (дата звернення: 17.08.2013). — Назва з екрана.
8. Lulu.com обнаружила корреляцию между электронными и бумажными книгами // PreentWeek. 2012, 23 апреля. — Режим доступа: <http://printweek.ru/2012/04/23/lulu-com-obnaruzhila-korreljacyu-mezhdu-elektronnyimi-i-bumazhnyimi-knigami/> (дата обращения: 20.08.2013). — Загл. с экрана.

В статье определены и охарактеризованы основные модели цифровой дистрибуции на книжном рынке Украины, описаны форматы представления цифрового контента в зависимости от выбранной модели дистрибуции. Доказано, что для украинского книжного рынка характерно явление бизнес-конвергенции, когда создание контентных площадок для продажи электронных версий книг становится способом получения "дополнительной стоимости" для компаний-производителей ридеров, операторов мобильной связи и т.д.

The article defines and describes basic models of digital distribution of the book market of Ukraine, describes the format of digital content depending on the model selected distribution. It is shown that the Ukrainian book market is characterized by the phenomenon of business convergence when creating content sites for selling electronic versions of books becomes a way of "added value" for E-book readers Manufacturers & Suppliers and mobile operators.

Надійшла в редакцію 15 липня 2013 року